

Si la festa és la manifestació més rica i plena de continguts culturals en tota la seva vitalitat i actualitat és perquè en el seu marc tenen lloc actuacions que expressen i signifiquen allò que la comunitat celebra, viu, reviu o solemnitza. Aquesta és la dimensió expressiva de la cultura popular, a la qual es dedica aquest volum sisè del *Tradicionari* que us presentem. La festa, doncs, és el temps excepcional en què la comunitat es veu reflectida, és el temps excepcional en què la comunitat manifesta les seves creences i sentiments, un moment privilegiat per a l'expressió artística popular. I el teatre, la música o la dansa en són components substancials.

La festa, però, no és pas l'única oportunitat per a l'expressió de la sensibilitat: la música i el cant són presents al llarg de la vida quotidiana, acompanyant els moments significatius del cicle vital però també les tasques de l'activitat productiva diària. El ball ha estat sovint l'expressió espontània que, des dels jocs d'infants, s'obre al temps d'esbarjo i de relació que segueix la jornada laboral. I ben sovint es parla d'escenificació fent referència als gestos i les actituds que expliciten opinions o posicionaments ideològics diversos. So, corporalitat, gestualitat, moviment i paraula són els principals instruments motivadors a través dels quals les persones i la comunitat senten, viuen, s'expressen i participen.

En la litúrgia festiva, la música hi té un paper principal, com també en els seguicis populars i els actes institucionals, acompanyant la cançó i la dansa. Igualment el teatre festiu i els balls parlats, representant esdeveniments històrics que la comunitat commemora i amb els quals s'identifica: la vila o ciutat, tota ella, plaça i carrers, esdevé escena oberta.

Cantar i ser músic s'han considerat activitats separades. El cant ha estat una pràctica a l'abast de la majoria de la població, mentre que fer música era un ofici. Aquest volum ens aproxima a les situacions en què tothom canta o pot cantar, i també a aquelles en què qui duu la veu és un cantaire especialitzat, des de la societat pagesa i menestral del passat fins a la nova cançó o el *rock* català. Es presenta la figura del músic i la seva funció en la vida de la comunitat, i es par-

la dels estris sonors i dels instruments, com també de les agrupacions musicals que han format part del panorama musical dels darrers segles a Catalunya, i de l'aprenentatge dels instruments populars.

Al so de la música sorgeix la dansa. De l'acompanyament rítmic, gairebé una necessitat corporal instintiva, al moviment fruit d'una educació del propi cos en la pràctica del ball. La dansa sorgeix com un llenguatge que reflecteix i transmet sentiments, comunica desigs i provoca emocions. És alhora font de satisfacció personal i mitjà de relació social. Ballant, el cos esdevé un instrument creatiu, emissor i receptor, productor i consumidor alhora. La dansa és proximitat i contacte, exhibició individual i de l'estatus social: la disposició dels balladors a la plaça, l'ordre i la coreografia reflecteixen l'estructura de la societat que l'ha creada. Expressió humana efímera, que no deixa rastre objectual, només resta en el nostre record i forma part de la cultura immaterial.

Aquest volum s'ocupa dels balls i les danses transmeses de generació en generació –i percebudes, doncs, com a tradicionals– però també de les pràctiques contemporànies generades per la difusió, l'intercanvi i la fusió cultural. A continuació dels balls d'origen tradicional que encara es ballen, es dedica un capítol especial a la sardana, una dansa popular que, des de l'impuls romàntic encomanat per la Renaixença, per la seva extensió arreu del territori català, pel moviment sardanístic ordit al seu entorn i pel caràcter institucional –quasi essencial– de què ha estat revestida, ha rebut la consideració de dansa nacional. Calia referir-s'hi des del rigor de l'antropologia i no sols des del sentiment folklòric, i, d'altra banda, resituar-la en el present i en la seva perspectiva de futur.

El teatre és representació d'una història que afecta uns personatges o una comunitat que hi veu expressat el seu passat mític o el seu present idealitzat. Teatre i festa esdevenen sinònims en la mesura que la festa –amb l'adequació de l'espai, la ritualització dramàtica i el component espectacular que la caracteritza– esdevé una escenificació. El teatre hi incorpora la paraula, però també el gest, la música i la dansa.

Del passat al present, es tracten les formes de teatralitat històrica, de les solemnitats festives com a paradigma de les cerimònies espectacularitzades i de les manifestacions de teatre de carrer. Però també del teatre com a vehicle comunicador i factor que ha generat un important moviment associatiu. El teatre popular ha estat, en les seves diverses formes, un instrument pedagògic de transmissió d'idees i valors. I és que en la teatralitat popular hi ha sempre una funció social, cívica o religiosa que converteix l'espectacle en ritual i alhora en necessitat social: el coneixement de l'argument o una certa previsibilitat d'allò que ha de succeir no li resten interès, perquè el seu atractiu radica en l'execució i en la vivència del moment. Un component també present en els espectacles de nova creació.

Música, cant, dansa i teatre no són, doncs, tractats en si mateixos ni des d'una actitud de l'art per l'art, sinó en relació viva amb la comunitat que n'és dipositària i destinatària alhora. Cal advertir que la terminologia de música popular, cançó, dansa o teatre popular, el qualificatiu de "popular" no respon a connotacions pejoratives, de dependència o de subordinació, ni pretén contraposar cultura popular a cultura "cult". "Popular" indica vinculació amb el poble –és a dir, activitat feta pel poble i per al poble–, amb la col·lectivitat que representa, ritualitza o celebra un succés amb relació al qual se sent vivencialment implicat. D'aquí el freqüent anonimat de la seva autoria, de la seva contextualització en un espai i en un calendari i de la referència a un esdeveniment, un sentiment o una creença.

Aquest volum del *Tradicionari* mostra d'una manera especial la varietat, la qualitat i la sinceritat d'aquesta expressivitat popular –sovint ingènua o elemental, però no per això menys rica o eloqüent–, el seu valor patrimonial, la dinàmica de la seva tradició i la frescor de la seva actualitat.

SALVADOR PALOMAR I ABADIA
JOAN SOLER I AMIGÓ